

Η κανονιστικότητα των τίτλων ιδιοκτησίας που περιέχονται σε χρυσόβουλλα (ιστορικό-δικαϊκή θεώρηση)

Περίληψη ανακοίνωσης

Η μελέτη του νομικού παρελθόντος είναι όχι σπάνια ένα προκριματικό ζήτημα για την επίλυση ένδικων διαφορών στο παρόν. Σε κάθε περίπτωση, η μελέτη αυτή έχει ενδιαφέρον για τη Νομική Επιστήμη, επειδή προωθεί την ανάπτυξη της νομικής σκέψης διαχρονικά, επομένως, αφορά και τη σύγχρονη εποχή.

Τα χρυσόβουλλα εμφανίζονται τον 9^ο αιώνα και καθιερώνονται ως ο πιο πανηγυρικός τύπος για την έκδοση αυτοκρατορικών πράξεων ποικίλου περιεχομένου. Μεταξύ άλλων, σε πολλά χρυσόβουλλα που εισάγουν ειδικούς και συγκεκριμένους κανόνες δικαίου εντοπίζεται η κατοχύρωση εμπράγματων δικαιωμάτων (ιδίως κυριότητας) σε πράγματα, συνήθως ακίνητα. Στο Βυζάντιο η λειτουργία των χρυσοβούλλων ως τίτλων κυριότητας πάνω σε ακίνητα είχε, όπως φαίνεται, τη σημασία του «τίτλου εκ του νόμου».

Τα χρυσόβουλλα που περιέχουν τίτλους κυριότητας συστήνουν ή επιβεβαιώνουν εμπράγματα δικαιώματα (κυρίως αυτό της κυριότητας), είτε στο πλαίσιο δωρεών ή και περιουσιακών ανταλλαγών είτε μέσω της επικύρωσης πράξεων μεταξύ ιδιωτών είτε μέσω, γενικά, της επικύρωσης προγενέστερων αυτοκρατορικών πράξεων ή πράξεων δημόσιων λειτουργών. Το ζήτημα των δωρεών εμφανίζει ενδιαφέρον, τόσο ως προς τον τρόπο με τον οποίο αυτές γίνονταν (από την πλευρά του αυτοκράτορα-Δημοσίου προς τον λήπτη του χρυσοβούλλου) όσο όμως και ως προς το τι έκρυβαν σε πολλές περιπτώσεις τα κείμενα χρυσοβούλλων που προέβαιναν σε «δωρεές» ακινήτων και βασιζόνταν σε σχέσεις «συναλλαγής» και ανταλλαγές καθόλου ευκαταφρόνητες.

Ενδιαφέρον είναι και αυτό το ίδιο το περιεχόμενο (το κείμενο) αυτών των χρυσοβούλλων, επειδή συχνά έχει εντυπωσιακή σαφήνεια, περιγραφή του τρόπου κτήσης των δικαιωμάτων που απονέμονται ή αναγνωρίζονται αλλά και των ακινήτων. Επίσης, συνδυάζεται σχεδόν πάντοτε με θέσπιση ευνοϊκών ρυθμίσεων (φορολογικές και άλλες απαλλαγές) υπέρ των ληπτών των χρυσοβούλλων, ενώ την κανονιστικότητα του περιεχομένου των χρυσοβούλλων αυτών αποδεικνύουν οι διάφορες επιτακτικές ρήτρες του κειμένου τους αλλά και οι ποινές (αποζημιωτικού-

αστικού ή και «ποινικού» χαρακτήρα) που αυτά εισάγουν και απειλούν για τους παραβάτες των διατάξεών τους.

Τα χρυσόβουλλα που κατοχύρωναν περιουσιακά δικαιώματα εφαρμόζονταν από τους δημόσιους λειτουργούς ή και παραβιάζονταν από αυτούς —κάποτε από...υπερβάλλοντα ζήλο υπέρ του Δημοσίου. Επίσης, ερμηνεύονταν και εφαρμόζονταν και από τα αρμόδια δικαστήρια —άλλοτε προς την κατεύθυνση της δικαίωσης των κατόχων τους και άλλοτε αντίθετα.

Γενικά, ένα χρυσόβουλλο συνιστούσε τον πλέον πανηγυρικό και επιθυμητό τρόπο διασφάλισης της κυριότητας πάνω σε ένα ακίνητο —τουλάχιστον για τη μέχρι το 1204 περίοδο— η δε έκδοσή του συνδυαζόταν με παράγοντες ποικίλους. Το αποτέλεσμα όμως ήταν πάντοτε η παραγωγή ενός εγγράφου εντυπωσιακού στην όψη, με ισχυρό κανονιστικό περιεχόμενο και επιτακτικό χαρακτήρα που, μέσα σε όλα αυτά και μέσα από όλα αυτά, είχε έντονο πολιτικό χαρακτήρα.